

M.Hilmi EREN

04 - 98 - 3636

www.geocities.com/mhilmieren

Anorganik Kimya III Lab.

1.Deney Grubu

DENEY RAPORU

DENEY ADI Kondüktometre ile İletkenlik Ölçülmesi
Simetri Elemanları ve Simetri İşlemleri (8.deney)

DENEY TARİHİ 11 Aralık 2003 Perşembe

AMAÇ $\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Cl}] \text{Cl}_2$ ve $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]\text{Cl}_3$ komplekslerinin iletkenliklerinin ölçülmesi ve sonucun koordinasyon sayısı ile molekül yapısı açısından yorumlanması.
Simetri Elemanlarının açıklanması ve CH_4 ile H_2O için simetri işleminin uygulanması

TEORİK BİLGİ

İletkenlik

Bir metal iletkenin iki ucu arasına bir potansiyel uygulandığında , iletken üzerinden geçen bir akım geçer. Geçen (i) akımı ile uygulanan potansiyel (V) arasında $V = i.R$ bağıntısı vardır. Bu bağıntı **ohm yasasının** matematiksel ifadesidir. Bağıntıdaki R katsayısına **direnç** denir ve birimi ohm (Ω) dur. Direnç yalnızca iletkenin türüne, uzunluğuna ve kesitine bağlı olarak değişir.

$$R = \rho \frac{L}{A} \quad \text{Özdirenç } 1,00 \text{ cm}^3 \text{ iletkenin direncidir.}$$

Elektriksel direncin tersine **iletkenlik** denir. Direnç elektriğin geçişine karşı koyma yeteneği olarak tanımlanırsa ; iletkenlik, elektriği geçirme yeteneği olarak tanımlanır. Tanıma göre $L = 1/R$ olur . Birimi ohm^{-1} ya da mho olur. Siemens olarak da tanımlanabilir.

$$L = \frac{1}{\rho} \frac{A}{l}$$

Burada $1/\rho$ değerine öziletkenlik denir ve L_s ile gösterilir. **Öziletkenlik** $1,00 \text{ cm}^3$ çözeltinin iletkenliği olup birimi $\text{ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ dir.

Eşdeğer iletkenlik iyonun birim yükü başına düşen molar iletkenliğidir.

Aralarında $1,00 \text{ cm}$ uzaklık bulunan iki elektrot arasında ki elektrolit katmanda çözünmüş olarak 1 mol madde varsa bu elektrolitin iletkenliğine **molar iletkenlik** denir.

Öziletkenlik ve molar iletkenlik arasındaki ilişki , çözeltinin derişimi c molarsa , 1 mol madde içeren hacmi $1000/c \text{ cm}^3$ olacağından

$$\Lambda_M = k \frac{1000}{c} \quad \text{olacaktır. Öziletkenlik eşitliği ile düzenleme yapılırsa}$$

$$\Lambda_M = L \frac{1}{A} \frac{1000}{c} \quad \text{eşitliği elde edilir.}$$

Aynı kapla çalışıldığında 1/A oranı sabit olup buna kap sabiti K denir Birimi cm^{-1} dir. İletkenlik ile molar iletkenlik arasındaki ilişki aşağıdaki gibi olur.

$$L = \frac{\Lambda_M c}{1000 K}$$

Öziletkenliği bilinen standart bir çözeltinin iletkenliği ölçülerek $K = L_s / L$ formülünden kap sabiti bulunur. Bulunan kap sabiti öziletkenliği bilinmeyen bir çözeltinin iletkenliği ölçülerek $L_s = K \cdot L$ formülünden öziletkenliği hesap edilebilir. Molar iletkenlik hesaplanması için $\Lambda_m = V_m \cdot L_s$ formülü kullanılır. Buradaki V_m içerisinde 1 mol çözünmüş madde bulunan çözelti hacmini göstermektedir.

Werner Teorisi ve Molar İletkenlik

Werner teorisine göre ve $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]\text{Cl}_3$, $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Cl}]\text{Cl}_2$ ve $[\text{Co}(\text{NH}_3)_4\text{Cl}_2]\text{Cl}$ komplekslerinde aynı sayıda Cl^- iyonu olmasına rağmen bunların molar iletkenlikleri farklıydı. Bu ise bileşiklerden çözeltilmeye geçebilen Cl^- iyonu sayısının farklı olması demekti. Serbest klorür iyonu sayısı en fazla olan kompleksin beklediği gibi molar iletkenliğini de en yüksek olarak ölçmüştür.

Bu sonuçlara göre Werner, merkez iyonu etrafında belli sayıda atom yada iyon olabileceğini ve çözünme sırasında bu bağların kırılmadığını söylemiş ve **koordinasyon sayısı** kavramını ortaya atmıştır. Aynı sonuçlardan birincil koordinasyon küresi ve ikincil koordinasyon küresi gibi molekül geometrileri üzerine de sonuçlar çıkarmıştır.

DENEYİN YAPILIŞI

Aşağıdaki çözeltiler hazırlanır.

100 ml 0,1 M KCl

100 ml 10^{-3} M $[\text{Co}(\text{NH}_3)_6]\text{Cl}_3$ ve 100 ml 10^{-3} M $[\text{Co}(\text{NH}_3)_5\text{Cl}]\text{Cl}_2$

KCl'nin iletkenliği ölçülerek kap sabiti değeri bulunur. Kap sabiti kullanılarak örneklerin öziletkenlikleri ve sonra da molar iletkenlikleri hesaplanır.

0,1 M KCl için 20°C de öziletkenlik $0,01167 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ dir.

$$K = L_s / L \text{ ise } K = 0,01167 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} / 11,79 \cdot 10^{-3} \text{ ohm}^{-1} = \mathbf{0,9898 \text{ cm}^{-1}}$$

KCl için Molar İletkenlik

$\Lambda_m = V_m \cdot L_s$ formülünden V_m için ;0,1 M KCl olduğuna göre

10^{-2} mol KCl 100 ml ise

$$\frac{1 \text{ mol}}{10^{-2} \text{ mol}} = \frac{X}{100 \text{ ml}}$$

$$X = 10^4$$

$$\Lambda_m = V_m \cdot L_s = 10^4 \cdot 0,01167 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} = \mathbf{116,7 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} \text{ mol}^{-1}}$$

[Co(NH₃)₆]Cl₃ için Molar İletkenlik

Ölçülen iletkenlik değeri $L = 490 \cdot 10^{-6} \text{ mho}^{-1}$ Öziletkenliğe geçerse;

$$L_s = K \cdot L = 0,9898 \text{ cm}^{-1} \cdot 490 \cdot 10^{-6} \text{ mho}^{-1} = 485 \cdot 10^{-6} \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1}$$

Molar iletkenliği hesaplırsak;

$\Lambda_m = V_m \cdot L_s$ formülünden V_m için ; 10^{-3} M [Co(NH₃)₆]Cl₃ olduğuna göre
 10^{-4} mol [Co(NH₃)₆]Cl₃ 100 ml ise

$$\frac{1 \text{ mol}}{X}$$

$$X = 10^6$$

$$\Lambda_m = V_m \cdot L_s = 10^6 \cdot 485 \cdot 10^{-6} \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} = \mathbf{485 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} \text{ mol}^{-1}}$$

[Co(NH₃)₅Cl]Cl₂ için Molar İletkenlik

Ölçülen iletkenlik değeri $L = 383 \cdot 10^{-6} \text{ mho}^{-1}$ Öziletkenliğe geçerse;

$$L_s = K \cdot L = 0,9898 \text{ cm}^{-1} \cdot 383 \cdot 10^{-6} \text{ mho}^{-1} = 379 \cdot 10^{-6} \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1}$$

Molar iletkenliği hesaplırsak;

$\Lambda_m = V_m \cdot L_s$ formülünden V_m için ; 10^{-3} M [Co(NH₃)₅Cl]Cl₂ olduğuna göre
 10^{-4} mol [Co(NH₃)₅Cl]Cl₂ 100 ml ise

$$\frac{1 \text{ mol}}{X}$$

$$X = 10^6$$

$$\Lambda_m = V_m \cdot L_s = 10^6 \cdot 379 \cdot 10^{-6} \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} = \mathbf{379 \text{ ohm}^{-1} \text{ cm}^{-1} \text{ mol}^{-1}}$$

SONUÇ

KCl : 116,7 ohm⁻¹ cm⁻¹ mol⁻¹

[Co(NH₃)₅Cl]Cl₂ : 379 ohm⁻¹ cm⁻¹ mol⁻¹

[Co(NH₃)₆]Cl₃ : 485 ohm⁻¹ cm⁻¹ mol⁻¹

Yapılan deney sonunda hesaplanan molar iletkenlikler yukarıdaki gibi çıkmıştır.

Kobalt komplekslerinin her ikisinde de Cl⁻ iyonu sayısı aynı olduğu halde

iletkenlikler farklı çıkmıştır. KCl'yi referans olarak kabul ettiğimizde (derişimi farklı

olsa da) Cl⁻ iyonundan kaynaklanan iletkenliğin iki kobalt kompleksinde de birbirine

yakın olması gerekmektedir.

İşte bu farklılık Werner'in teorisinde de kullandığı gibi çözeltiliye geçebilen serbest

Cl⁻ iyonları ile ilgiliydi.

Burada ikincil koordinasyon küresinde Cl^- iyonu sayısı fazla olan kompleksin molar iletkenliğinin fazla olduğu görülmektedir. Çünkü çözeltiliye geçebilen serbest klorür iyonu sayısı fazladır. Koordinasyon küresi içindeki klorür iyonunun ise iletkenliğe katkısı olmamaktadır.

Bu sonuçlara göre koordinasyon bileşiklerinde belli bir koordinasyon sayısı olduğu, birincil koordinasyon küresi ve ikincil koordinasyon küresi bulunduğu, ayrıca kompleksin belli bir geometride olacağı sonuçlarını çıkarabiliriz.

SİMETRİ ELEMANLARI VE SİMETRİ İŞLEMLERİ

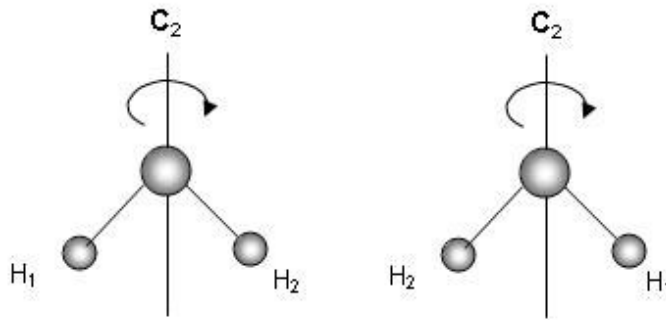
Simetri İşlemi

Bir molekül veya iyonu başlangıç durumundan ayırdedilemeyen başka bir duruma getiren işleme simetri işlemi denir. Simetri işlemi uygulandığında molekül ilk durumu ile ayırdedilemeyen bir duruma getirilebiliyorsa, molekülün bu işleme göre simetrik olduğu söylenir. Üzerinde simetri işlemi uygulanan nokta, eksen veya düzleme de simetri elemanı denir.

Dönem işlemi C harfi ile gösterilir. $\Theta = 360^\circ / n$ Dönme açısı 360° nin tam askatlarıdır. Buradaki n sayısı başlangıç durumuna varılması için molekülün kaç derece döndürüleceğini gösterir. n ise 360° ye varılması için dönme işleminin kaç kez yineleneceğini gösterir. Su için dönme işlemi iki kez yinlendiğinde molekül başlangıç konumuna gelir. Buna göre su için simetri işleminin sembolü C_2 olur.

Dönme Ekseni

Çevresinde yalnızca dönme işleminin yapıldığı eksenidir. Su molekülünde oksijen atomundan geçen ve HOH açısının ortayı olan eksen bir C_2 dönme eksenidir. Su molekülü bu eksen etrafında 180° döndürüldüğünde molekül başlangıçtaki ile ayırdedilemeyen bir duruma gelir. Su molekülü C_2 eksenine göre simetrik.

Yansıma Ekseni

Eğer bir molekülün kendisi ile ayırdedilemeyen ayna görüntüsü, molekülün bütün kısımlarının bir düzleme göre yansıması alınarak yapılabiliyorsa, bu düzleme simetri düzlemi denir.

Ana eksene paralel ayna düzlemi σ_v simgesi ile gösterilir.

İki C_2 eksenindeki açının açı ortayı olan dikey ayna düzlemi σ_d simgesi ile gösterilir.

Simetri düzlemi temel dönme eksenine dik ise düzlem yatay ayna düzlemi olur ve σ_h simgesi ile gösterilir.

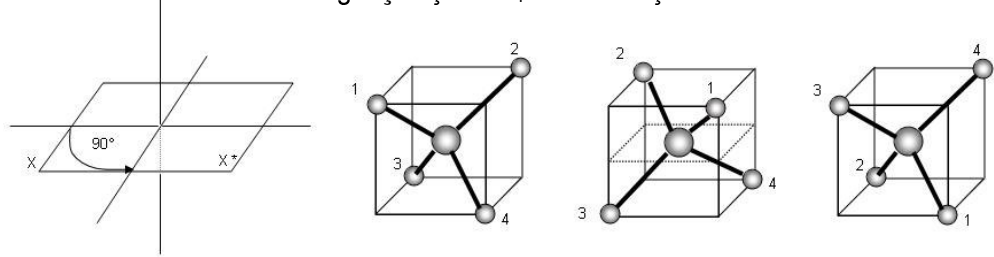
Simetri Merkezi

Eğer molekülün herhangi bir noktasından başlayan bir doğru, bu merkezi geçtikten sonra eşit uzaklıkta ilerlediğinde ayırilemeyen bir noktaya geliyorsa, molekülün bir yansıma noktası vardır denir ve i simgesi ile gösterilir.

Dönme Yansıma Eksenini

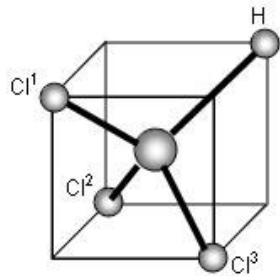
Molekül önce bir eksen etrafında döndürülür. Sonra bu eksene dik bir düzlem üzerinde yansıması alınır. İki aşamalı bu işlem sonrasında molekül ayırilemeyen bir duruma geliyorsa, bu molekülde bir dönme yansıma eksenini vardır diyebiliriz.

Aşağıda tetrahedral CH_4 molekülünde yapılan S_4 işlemi görülmektedir. Molekül C_2 eksenini etrafında 90° döndüğü için işlem S_4 adını almıştır.

$CHCl_3$ Molekülüne Simetri İşlemi Uygulanması

$CHCl_3$ atomları özdeş değildir.

- 1 Adet C_3 Dönem Eksenini
- 3 Adet C_2 Dönme Eksenini
- 3 Adet σ_v Yansıma Eksenini
- 3 Adet σ_d Yansıma Eksenini
- σ_h Yansıma Eksenini Yoktur.
- Simetri merkezi yoktur

S_4 Dönme yansıma eksenini vardır

S_4 Dönme yansıma eksenini aşağıda gözüktüğü gibi 90° döndürdüğümüz eksene dik düzlem üzerine yansımasını alırsak başlangıç ile ayırilemeyen yapı oluşur.

